MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - V

Time : 2 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१		२		३		४		५	
	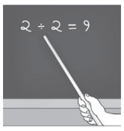		तिन्त्रिणी 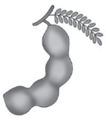		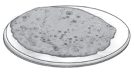				
	भाजयति		आम्ला		पर्पटम्		अर्धोरुकम्		स्मृतिशलाका

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. ८७ - **सप्ताशीतिः ।** २. षट्त्रिंशत् - ३६

३. ९१ - **एकनवतिः ।**

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	उत्तरम्
१.	विंशत्यधिक - पञ्चवादनम्	०५:२०
२.	दशाधिक - पञ्चवादनम्	०५:१०
३.	नववादनम्	०९:००
४.	पादोन - अष्टवादनम्	०७:४५
५.	सार्ध - द्वादशवादनम्	१२:३०

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

प्रपरह्यः **मङ्गलवासरः**	←	**परह्यः** बुधवासरः	←	ह्यः **गुरुवासरः**

	द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।	
उ.२	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १) **पञ्चमे** वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् । २) पठनादिकं समाप्य शङ्करः **गृहं** प्रत्यागतवान् ।	१
ख)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** **शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा** आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।	१
ग)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः । - **सत्यम् ।**	१
घ)	**एषः गद्यांशः 'आदिशङ्कराचार्यः' पाठात् उद्धृतः ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**	
क)	**समाप्य, प्राप्य ।**	१
ख)	**विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** | **विशेषणम्** | **उत्तरम्** | | जगद्गुरोः | **शङ्कराचार्यस्य** | | चिन्तामग्ना | **आर्याम्बा** |	१
ग)	**सन्धिविग्रहं कुरुत ।** गुरुमुपागच्छत् - **गुरुम् + उपागच्छत्** ।	१
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १) आर्याम्बा पुत्रं **नक्रेण** गृहीतम् अपश्यत् । २) शङ्करः **मातरम्** आर्ततया प्रार्थयत ।	१
ख)	**कः कं वदति ।** **माता शङ्करं** वदति ।	१

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

शङ्करः **गोविन्दभगवत्पादानां** शिष्यः अभवत् ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

दैववशात् शङ्करः व्याघ्राद् मुक्तः । - **असत्यम् ।**

२. **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** २

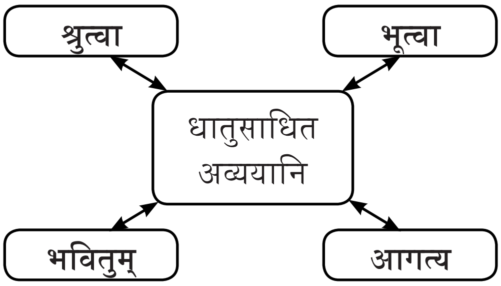

उ.२ इ) **गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१. (Then enters विश्वामित्र. Saluting the river.)

विश्वामित्र - How to cross the rive-flow ? How to save people and cows ? How shall I ask them a path for crossing ? How shall I pray for well-being of rivers.

River (Bias)- Who is this man? Why does he salute and praise us? O noble one, What is the name of the respected one? From where are you calling us?

विश्वामित्र - O mother, I am विश्वामित्र. I have come from a far along with chariots and carts. We all are eager to go to the other bank.

२. कीर्तनकारः - In this way, विश्वामित्र, pleasing both rivers went to the other bank. O listeners, In this way, rivers and people having gratified each other, expanded the culture. The river flows, The culture is developed and People are risen up (advanced) due to favour of the river. Farmers are happy, The earth is delighted. The earth is independent in terms of food grains (because of fertility) and bountiful. The river water is obstructed and controlled by bridges. The generator is placed here (and) the life is gleamed. O listeners, In this way, with the help of rivers itself, human life has prospered.

उ.२	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)**	२
१)	In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The first incident explains how आदिशङ्कराचार्य, who was keen to become a monk was granted by his mother for practising monkship; due to an inescapable situation. Once, शंकर went to पूर्णा river for bathing, a crocodile caught his leg. शंकर screamed loudly with pain. His mother आर्यांबा came there. Seeing शंकर crying in miserable condition, even his mother got perturbed. शंकर finding / thinking this sitituation as the end of his life, expressed his unfulfilled wish to become a monk to his mother and requested her to permit for the same. Unwillingly, helpless आर्यांबा granted शंकर for monkship, considering this as his last wish.	
२)	विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her. River water is a useful source. Since many years, rivers are helpful to the farmers in agriculture. Not only the fields but the earth is prospered due to rivers. River water was well-restored. Even the generator was placed for creating electricity, thus water illuminated lives of people. In this way human lives were flourished with the assistance of rivers.	
	तृतीयः विभागः - पद्यम् ।	
उ.३	**अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**	
क)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** **युवत्याः** हस्तात् सुवर्णघटः पतितः ।	१

ख) **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** १

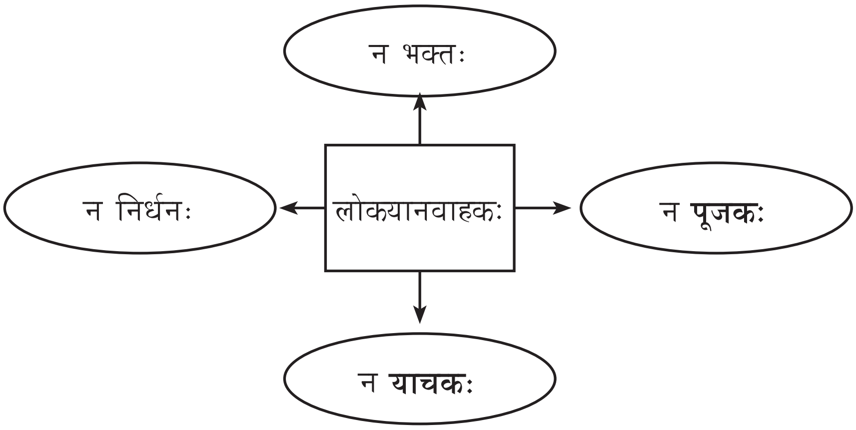

ग) **याचकः, भक्तः, निर्धनः, पूजकः, हेमघटः ।** १

घ) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १

१) जलमाहरन्त्या - जलम् + **आहरन्त्या** ।
२) हेमघटो युवत्याः - **हेमघटः** + युवत्याः ।

च) **लकारं लिखत ।** १

लोकयानवाहकः जनेभ्यः धनं <u>याचते</u> । - **लट्लकारः ।**

उ.३ **आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत ।** ४

१. कं संजघान **कृष्णः का शीतलवाहिनी गङ्गा ।**
के दारपोषणरताः कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ।।

२. वैद्यराज **नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।**
यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि च ।।

उ.३ **इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** २

१. Just as the sun alone lightens the entire world; similarly, humanity alone illuminates all धर्मs.

२. In the world, when a man would behave (with others) equally, following the principle of similarity of the soul then humanity would take place.

उ.३ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१. चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

वैद्यराज नमस्तुभ्यम् - This satire is the appropriate example of it. Here, a poet sarcastically offers his salutations to वैद्यराज, that means a person who practises medicine and treats sick pepole in return of money. However, the poet terms वैद्यराज, as a real brother of यम, who is the god assigned to the job of taking life force out of person.

The poet further explains वैद्यराज too does the same that 3ece does. वैद्यराज along with the money takes even life of a person. This is intended for an incompetant doctor, who just takes money from people, without curing them.

२. चित्रकाव्यम् is an image poetry. such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

'रामाभिषेके' is the best example of mecem3eehetleea. In समस्यापूर्ती, last चरण is stated but it is often absurd. The poet's challenge is to create a meaningful poetry /श्लोक.

In this श्लोक, चरण 'ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः' is already given. The poet wisely composes remaining three चरणs to make meaningful श्लोक. The poet composes it as - at the time of राम's coronation, certain young lady having gold pot in her hand, went to bring water. While going, the gold pot was fallen from her hands. At that time, the sound that was generated is ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः। Thus, he completes the समस्या.

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

उ.४ **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**

अ) **उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)** २

१. दा - यच्छ् → जनकः **पुत्राय/ कन्यायै** उपहारं यच्छति ।

२. रुच् - रोच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः रोचन्ते ।

३. कथ् → चौरः **निरीक्षकाय** वृत्तान्तं कथयति ।

४. स्निह् → सर्वे जनाः **मातृभूमौ** अतीव स्निह्यन्ति ।

आ)	**अनुवादं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	बालकः पुष्पम् आनयति ।	
२.	छात्राः ग्रन्थं पठन्ति ।	
३.	पितामही / मातामही दीपं प्रज्ज्वालयति ।	
४.	सायङ्काले पञ्चवादने पिता कार्यालयात् आगच्छति ।	
इ)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	सुदामा श्रीकृष्णस्य **वयस्य / स्निग्धः / सवयाः / सखा / सुहृत्** ।	
२.	**वृक्षः / महीरुहः / शाखी / विटपी / पादपः / तरुः** परोपकाराय फलति ।	
३.	**मनुष्याः / मानुषाः / मर्त्याः / मनुजाः / मानवाः / नराः** सर्वदा सत्यं वदेत् ।	
४.	त्वं प्रजाहितदक्षः **राट् / पार्थिवः, क्ष्माभृत् / नृपः / भूपः / महीक्षित्** ।	
	पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।	
उ.५	अ) **पृथक्करणम् ।**	
१.	**नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२

नाम	सर्वनाम
मात्रे, मखे, पन्नगः	तुभ्यम्, यः

२.	**क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)**	२

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
याचते, अजायत	वदन्, सृतः, रन्तव्यः

उ.५	आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**	
१)	**सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)**	२
१.	तेन **त्रिवारं** प्रयोगः कृतः ।	
२.	**द्वितीये** भवने योगेशः निवसति ।	
३.	**चत्वारः** वेदाः वर्तन्ते ।	

२)	**समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)**	२

	समासविग्रहाः	समासनामानि
१.	जीर्णवस्त्रं धारयति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**
२.	भयेन आकुला ।	**तृतीया - तत्पुरुषः समासः ।**
३.	न आगतम् ।	**नञ् - तत्पुरुषः समासः ।**
४.	उचितम् अनुसृत्य ।	**अव्ययीभावः समासः ।**
५.	प्रजाहिते दक्षः ।	**सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।**
६.	गङ्गा नाम नदी ।	**कर्मधारयः समासः ।**

३) **समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)** २

१. हेम - **कनकम् ।**   २. शब्दः - **नादः ।**

३. पुरतः × **पृष्ठतः ।**   ४. दिनकृत् - **भानुः ।**

४) **योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)** २

क. यमः प्राणान् हरति । - **कर्तृवाच्यम् ।**

ख. भवान् **स्वीकरोतु** ।

ग. विशालं **जगत्** एव तस्य गृहम् ।

****